

Miljønytt

1. Utgave - 2013 • Årgang 19

Hvordan vil det se ut hvis de beste forslagene og løsningene på verdens globale utfordringer ikke kom fra komiteer og politikere, men fra deg og meg og menneskene rundt oss?

Rob Hopkins

- Urban mining
- Fra plast til olje
- 2,7 jordkloder
- Bærekraftig liv
- Kortreist mat

Hvem skulle trodd at gammelt EE-avfall kunne bli en "gullgruve"?

Fortsett med kildesortering

I 1997/-98 ble kildesortering innført i Lofoten. Fylkesmannen ga selskapet pålegg om å skille ut matavfallet og behandle det separat. I tillegg ble det laget ordninger for innsamling av papir og papp. På miljøstasjonene kunne du levere hvitevarer, elektronikk og farlig avfall. Dersom du hadde en gammel spark, snøfreser, eller annet jernskrammel som skulle kasseres måtte du betale for det. Motivasjonen til å levere mot betaling var naturlig nok laber. Men **oppfinnsomheten var stor** og renovatørene til Østbø kunne finne både to- og trehjulssykler stuet ned i restavfallsboksene!

Mye har endret seg siden den gang. I flere år har en økende etterspørsel etter råstoff medført at jern og metaller, papir, ulike typer plast og tekstiler har en **markedsverdi** på det globale gjenvinningsmarkedet. Ofte ser vi avisoppslag der tyver har brutt seg inn på kommunale miljøstasjoner og stjålet med seg tøy, kabler og metaller som senere selges på det internasjonale markedet. Ja, vi har opplevd det også på våre miljøstasjoner, men det ble slutt etter effektiv videoovervåking og anmeldelser til politiet.

Avfallssektoren har en stor betydning for det internasjonale råvaremarkedet, og denne betydningen kommer til å øke de kommende år dersom råvareprisene fortsetter å stige i takt med befolkningsvekst og økonomisk vekst. Med dette som bakteppe er det derfor viktig å sortere ut enda mer av restavfallet. Noen steder i landet (Romerike, Follo) søker de å løse dette med store, avanserte, **mekaniske sorteringsanlegg**. Men de fleste avfallselskaper/kommuner har pr i dag ikke råd til å investere 200 millioner kroner i slike anlegg.

Kanskje er slike anlegg **fremtiden**, men i LAS har vi fortsatt sterk tro på den **miljøoppdragelsen** vi har vært gjennom. Kildesortering ved kjøkkenbenken hjemme og på skolen, er en pedagogisk øvelse som viser sammenhengen med forbruket. Å få gjenbrukt det vi ikke bruker lenger, og samtidig vite at dette kan komme til nytte i et nytt produkt gir oss en positiv følelse som vi ikke skal kimse av.

LAS vil legge til rette for ytterligere sortering av avfallet. Kanskje får vi til en henteordning på gjenvinnbar emballasjeplast hjemme? Å sende restavfall til forbrenning i Sverige er en stor kostnad for selskapet. Dersom vi er flinke til å sortere ut gjenvinnbare gratisfraksjoner av restavfallet (metaller, glass- og metallemballasje, elektronikk, emballasjeplast, papp og papir) bidrar det til reduserte kostnader samtidig som verden **trenger disse råstoffene**.

Våren er i anmarsj – **lykke** til med vårrydding både hjemme, langs veier og strender – og sorter så godt du kan!

Einar Solvang, daglig leder

Utgiver av LAS Miljønytt:

Lofoten Avfallsselskap IKS, Lekneskroken 3, postboks 99, 8376 Leknes
tlf 76 05 40 30 post@las-lofoten.no
www.facebook.com/las.lofoten www.las-lofoten.no

Fra plast til olje

-fremtiden?

Plast er en ressurs som kan gjenvinnes til ny plast. En av utfordringene er imidlertid alle variantene av plast, og at disse må gjenvinnes hver for seg.

Det må også være et innsamlingssystem tilstede, og til syvende og sist er det dessverre lønnsomheten som bestemmer hva det blir til.

Men hva om noen klarte å reversere prosessen slik at man kunne utvinne olje fra plast? Olje er attraktivt på markedet, og ville skape etterspørsel etter plast, og mer lønnsomhet i innsamling også i land som ikke har god returordning i dag. For ikke å snakke om "plastsumpen" i Stillehavet... Som et supplement til den plasten som blir materialgjenvunnet?

I Ungarn, Polen og Litauen har de utviklet teknologi som gjør akkurat dette. I ren Petter Smart-stil gjør de plast til olje! Dette er helt i startfasen, og det nyeste anlegget tar 4000 tonn i året. Plast som ikke egner seg til materialgjenvinning går gjennom en prosess slik at et råprodukt av gass og olje kommer ut som resultat. Oljen kan benyttes i asfaltproduksjon eller raffineres. Og plasten begrenses ikke av å måtte være emballasjeplast, til og med syntetiske tepper testes.

Teknologien er spennende og definitivt en løsning på en del av avfallsproblematikken. Vi må ta vare på de verdiene som er, og avfall er nå en ressurs på lik linje med jomfruelig materiale - bare det blir tatt hånd om på riktig måte.

Kilde: Nofir

Foto: Nofir

Skipptak for fisken i havet!

I uke 15 - 17 har LAS i samarbeid med Nofir hatt en hentekampanje for garn og tau. Garn og tau er laget av plast, og egner seg best til materialgjenvinning. Det er forbudt å kaste dette i naturen eller å brenne som "søppelbål" i fjæra!

Derfor etablerte vi mottak hos utvalgte fiskemottak. For kun kr 400,- pr sekk + mva får man sekken (1m³), fyller den og får den hentet. Per i dag er det ingen finansieringsordning for garn og tau som gjør at dette er gratis å levere i retur. Når LAS Miljønytt går i trykken pågår kampanjen fortsatt, og resultatet er derfor ikke klart enda.

Kommuneansatte++ på seminar

Miljøavdelingen/teknisk etat og brannetaten i våre 4 eierkommuner var den 20. mars invitert på seminar i regi av oss for å lære om håndtering av byggavfall.

Hvert år oppstår 1,6 mill. tonn avfall fra byggeaktivitet i Norge, det er like mye som det er husholdningsavfall hvert år. Hjemme sorterer vi, men ved bygge-, rivings- og renoveringsprosjekter så er ikke alle like bevisste, selv om det er krav til både kildesortering og håndtering av farlig avfall på denne arenaen også.

I en travel arbeidsdag har vi erfart at dette blir en treneringspost - men det er alt for viktig å få miljøsanert og sendt avfallet til riktig behandling, til at det er greit. Vi satser derfor på å bidra til økt kompetanse. Første trinn er kommunen som kontrollerer dette - men vi håper at entreprenører og transportselskaper, som oftest henter avfallet, også blir bedre på dette etterhvert.

På agendaen sto:

- Dokumenttilsyn v/Geir Hanssen, Trondheim kommune
- Avfallshåndtering på byggeplass og fylkesmannens rolle, samt regelverk for forurenset grunn v/Louise Engan, Fylkesmannen i Nordland
- Miljøgifter og praktiske løsninger v/Dordi Sneffjellå, Østbø -transportør av farlig avfall fra LAS og til mottaksanlegg.
- Avfallstyper og håndtering i LAS v/Gjermund Vian

Kom i gang med Brita (NLL)

Kortreist mat fra egen hage?

Gulrot Jordsmonn: moldholdig og godt drenert sandjord egner seg best. Spa og vend jorda så den er løs og fin, og fjern ugressrøtter.

Tidspunkt: Så frøene så snart jorda er tørr og varm nok. Fra begynnelsen av mai – begynnelsen av juni. Sein spiring. Dekking med spireplast eller duk fremmer spiring. Brukes plast må den fjernes så snart spirene har kommet opp, ellers svis de. (Du kan også så inne, i melkekartonger, sett lyst og ikke for varmt. Skjær vekk bunnen og plant ut hele kartongen i midten av juni).

Sådybde: 2,5-3 cm, tynnes 3 uker etter spiring så det er 2-4 cm mellom hver plante.

Gjødsling: god kompost eller litt hagegjødsel. Ikke sterk gjødsling

Tips: Benytter du fiberduk fra såing til høsting unngår du gulrotflue.

Potet Jordsmonn: vokser i alle typer jord- men gir best avling i sandholdig moldjord.

Groing: Settepoteten settes til groing ca 20. april. Potetene kan settes til groing i et ikke for varmt rom, gjerne lyst. F.eks garasjen hvis den er frostfri og ikke for kald. Felleskjøpet har settepotet, og NLL har litt. Den vil være noe grodd hvis man kjøper i slutten av mai, og det er bare å forsette og la den gro et par uker før den settes.

Tidspunkt: Poteter settes første dagene i juni, ikke for dypt. Etter at den har begynt å gro skal de ha godt med jord over røttene så potetene ikke står for grunt, og derfor blir grønne.

Gjødsling: moderat gjødsling gir trauste (tørrstoffrike) poteter.

Har du lyst til å prøve deg med andre grønnsaker/vekster er det mange sorter som gir bra avling, også i Lofoten. Prøv f.eks løk, salat, reddiker, knutekål, brokkoli, kålrot, pastinak, jordskock, bladete og/eller grønnskål.

Tenk om vi hadde 2,7 jordkloder?

Da kunne alle hatt det like "bra" som vi i Norge! Da kunne alle kjøpt, forbrukt og kastet like mye som oss! Men siden vi har fått utdelt bare EN klode, så er vi faktisk blant de 20 verste land i verden hva gjelder forbruk og økologisk fotavtrykk. Flaut eller hva?

Det hviskes om naturmangfoldskrise, og behovet for bærekraft er mer aktuelt enn noen gang. Indeksen viser at i 2010 var verdens dyrebestand redusert med 30% av det man hadde for 40 år siden. Og når vi snakker om likeverd, er det da riktig at de 31 OECD landene (inkl. Norge) står for 40% av det økologiske fotavtrykket?

De forente arabiske emirater, Qatar, Danmark, Belgia, USA, Estland, Canada, Australia, Kuwait og Irland. Disse landene har i gjennomsnitt fem ganger større fotavtrykk enn lavinntektslandene. Det tyder på at det ikke-bærekraftige forbruket til rike nasjoner i stor grad hviler på utarming av naturressursene til fattigere, ofte ressursrike, tropiske land.

Norge er på en 11. plass når det gjelder energiforbruk, og på topp når det gjelder bruk av fiskeresurser, og i hovedsak fordi vi bruker mye av havets ressurser til dyre-/fiskefôr. Forbruket (og avfallsmengder) henger også sammen med inntektsnivået til det enkelte land.

Det økologiske fotavtrykket består av enhver menneskelig aktivitet som gjør bruk av biologiske produktive landområder og/eller vannareal, og et mål på vårt faktiske forbruk av fornybare ressurser.

Kilde: www.wwf.no og Living Planet Report 2012 (hvor du finner mer om dette) og Aftenposten/Innsikt 13.10.2010

I dette perspektivet er det lettere å forstå at menneskenes økologiske fotavtrykk er 50% høyere enn jordas produksjonskapasitet. Naturen på jorda bruker ett og ett halvt år på å skape de godene vi bruker opp på ett.

Kilde: Living Planet Report 2010

Sammen holder vi Lofoten rent!

Foto: NASA.gov

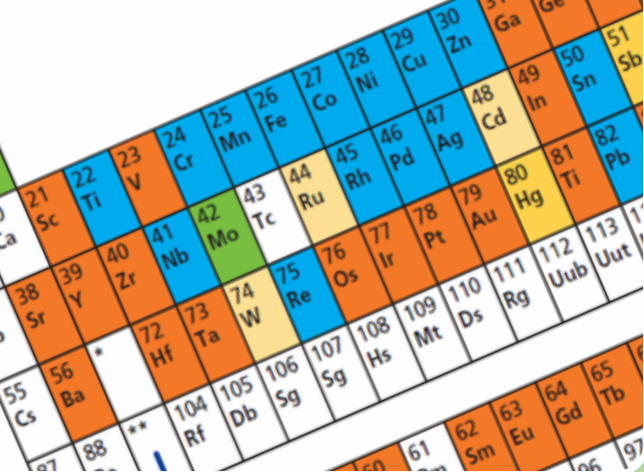
**We must be the change
we want to see in the world**
Mathama Gandhi

En kopp kaffe, takk!

Vet du hvor mange liter vann som må til for å lage en kopp med kaffe?

Først trengs vann til å dyrke og høste kaffeplanten, brenne, transportere og pakke kaffebønnene, selge kaffen og tilslutt lage den kaffen du har i kruset.

Tar du den svart, har du "bare" forbrukt 140 liter vann, men velger du lattevarianten med sukker og takeaway beger - er det faktisk godt over 200 liter!

Visste du at i ett tonn gullmalm finnes det ca 5g gull, mens det i ett tonn med kretskort kan finnes 150g gull?

(kilde: Rolf Tore Ottersen)

Sjeldne metaller blir mangelvare

- Løsningen kan være urban mining

Når du tar en av dagens mange mobilsamtaler, tenker du neppe på at det trengs ulike metaller for å lage denne duggeditten som vi har blitt så avhengige av. Men med den utviklingen verden har innen teknologi, kombinert med det bruk og kastsamfunn vi lever i, er det stor etterspørsel etter blant annet lanan, europium og yttrium, stoffer som det er få kjente forekomster av.

Land med store kilder til sjeldne jordarter og metaller får ett ess i ermet når det gjelder produksjon, og i dag har Kina så godt som monopol med 97% av produksjonen. Om de strammer grepet på leveransen av disse stoffene, så blir de mangelvare i andre industrinasjoner - og prisene går opp. Der markedet styres av markedskrefter er det da lett å forstå at produksjonskostnadene øker og man får en konkurransefordel når man sitter på tilgang av egne ressurser, i motsetning av å være avhengig av andre land. For oss forbrukere betyr det høye priser.

Men når man har et slik rivende forbruk av teknologiske hjelpemidler og "dingser", får man også store avfallsmengder - og EE-avfall er den avfallstypen som er estimert til å øke mest. Men det man putter inn, får man også ut, og i dette avfallet finnes jo flere metaller og stoffer som man ønsker å ta vare på. Ved å gjøre dette får vi det vi kaller "urban mining", som er supplement til tradisjonell gruvedrift.

Sjeldne jordarter og metaller benyttes blant annet i fiberoptikk, ultrasterke magneter (vindmøller), TV, katalysatorer, mobiltelefoner og oppladbare batterier, og det er lett å se behovet å ha disse hjelpemidlene på markedet. Dette er et godt argument for å samle inn EE-avfall, hvite- og brunevarer til gjenvinning gjennom godkjente mottak. Disse tingene inneholder også miljøgifter som miljøsaneres, og som slett ikke har noe i naturen å gjøre. Og er i tillegg en ressurs som altså kan materialgjenvinnes.

(Kilde: Rolf Tore Ottersen, foredrag på nett/Regjeringen)

Har du mye papp og papir?

Papir

Papp og kartong

Husk du som privat husholdning kan levere så mye papir, kartong og brunpapp som du bare vil, helt gratis. Du kan kjøre det til miljøstasjonen, der har vi papp i sjakta og papir i komprimator. Spør gjerne våre ansatte om hjelp. Du kan også sette ut flere enn 1 sekk på tømmedag for papir.

(Bedrifter kan levere papp gratis i Haugen og for kr 0,65 pr. kg på miljøstasjonen. Blandet papir/kontorpapir koster 0,65 kr/kg begge steder)

Bærekraftig liv på Landås

En dag var det noen som hoppet ned av gjerdet og begynte å fundere litt på hva man selv kunne gjøre for å redusere sitt eget økologiske fotavtrykk, istedet for å vente på myndighetenes tiltak. Ingen kan gjøre alt, men alle kan gjøre noe, og får man med seg naboene så kan det bli både sosialt, morsomt, lærerrikt og ikke minst bra for miljøet!

Resultatet ble prosjektet Bærekraftige liv og som inneholder livsglede, miljøkrise, nestekjærlighet og forbruk - et mikroprosjekt med makrotanker - for bydelen Landås i Bergen.

Tanken var å bruke lokale tilgjengelige ressurspersoner som kunne dele sin kompetanse til alles beste. Resultatet har blitt en del fellesdugnader og kurs. På aktivitetslisten har det bl.a. vært:

- Vedhogst (gratis rydding av småskog)
- Kjøkkenhage (inkl. kolonihage, geriljaplanting og planting av matskog)
- Krukeløftet (nytteplanter i krukker ute og inne)
- ENØK-fokus
- Byttefest (det man ikke trenger, kan noen andre ha bruk for)
- Matkurs (mat i fjæra, partering av lam, vegetar)
- Redesign og reparasjonskveld
- Sykkelpuss
- Innsamling av farlig avfall
- Juleverksted for voksne (fritt for dorullnisser)

Vår informasjons- og kvalitetsleder var så heldig å være tilstede ved et foredrag hvor dette konseptet ble presentert. Herlig å se så mange jobbe sammen, og har det hyggelig på tvers av generasjonskløfta. Les mer på www.barekraftigeliv.no

Kan du dyrke minst 1% av dine grønnsaker selv?

Kortreist mat er i vinden som aldri før, og det blir jo aldri mer kortreist enn hva man dyrker hjemme i hagen eller i krukker på kjøkkenet.

Poteter, gulrot eller salat til 3,65 middager burde jo ikke være så vanskelig, og kanskje litt urter for å sette smak?

Nå er det mange her i Lofoten som dyrker enda mer enn 1%, og heldigvis for det. Men hadde det ikke vært gøy om absolutt alle husstander klarte minstemålet på 1%?

Kurs i partering av lam og hageplan-legging trekker mange deltagere.

Felles miljøbevissthet gir bivirkning i form av trivsel, kreativitet og økt kunnskap! Alle foto på denne siden tilhører Lars Ove Kvalbein/Bærekraftige Liv

Lofoten Strandryddeuke

20.-24. Mai 2013

Kom og bli med!

Det blir strandryddedugnad i år også. I de to forrige år har vi klart å rydde tilsammen nesten 34 tonn med avfall fra kystsona i Lofoten. Det fortjener en applaus!

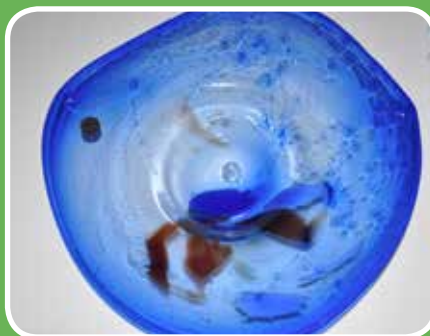
Alle lag, foreninger, miljøagenter, skoleklasser, turgåere, nabolag og padlere med flere, er velkomne til å bli med å rydde marint avfall. I år frir vi spesielt til båtfolket! Mange holmer og strender er utilgjengelige når man kun kan bruke bena, men mye plast og annet avfall kommer dit det ikke er farbar vei også.

Tips oss gjerne om hvor det bør ryddes, gjerne med bilde. Og vil du bidra med å rydde, gi oss beskjed (registrer deg) først. Så får du mer informasjon. For å bidra til å lokalisere kildene til avfall er det registrering på noen artikler av hva man finner (I 2012 ble det registrert 575 olje-/bensinkanner og 155 lyspærer). Og når man registrerer så får man levere avfallet gratis. Vi blir glade om du tar med avfallet til miljøstasjonen, men vi har noe transport tilgjengelig. Ta kontakt hvis du lurer på noe. Tlf: 76 05 40 35 eller monica@las-lofoten.no

Lofoten Tidende Miljøprisen Tidevann

Det er mange som gjør så mye for miljøet rundt om i Lofoten, men noen skiller seg ut. Vi vil at du skal tipse oss om hvem du synes fortjener en påskjønnelse.

En person som er pådriver, forbilde og en god motivator for å få flere med seg ut å rydde. Gjelder alle "LAS-kommuner" mer info. på www.las-lofoten.no

Mottakeren får et flott fat designet av Anders Tangrand, Glasshytta på Vikten.

Foto. A. Tangrand

Sammen holder vi Lofoten ren!

Alle ryddelag er med i trekningen av kr 10 000,-

Premien levert i samarbeid med Lofotprodukt Privatpersoner eller bedrifter som eventuelt vinner må velge en ideell sak/forening som får pengene, og halvparten må komme barn og unge tilgode. Mer info. på www.las-lofoten.no

Følg oss på facebook og internett:

www.facebook.com/las.lofoten
www.las-lofoten.no

